

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Veli-Pekka Toropainen
TITLE	Rikos ja Rangaistus: Talonpojat Turun hovioikeudessa 1600-luvulla
YEAR	2024
VERSION	Author's accepted manuscript
CITATION	Toropainen, Veli Pekka 2024: Rikos ja Rangaistus: Talonpojat Turun hovioikeudessa 1600-luvulla. - Aninkainen 28 (1): 24-25.

Rikos ja rangaistus – Talonpojat Turun hovioikeudessa 1600-luvulla

Turun hovioikeus oli 1600-luvulla monen pitkämatkaisen oikeudessa asioivan talonpojan matkan kohde. Kaupungissa heitä odottivat hovioikeuden asianajajat eli prokuraattorit, jotka toimittivat heidän valituksensa oikeuden käsiteltäväksi. Tavan mukaan talonpoikien oli varauduttava huomattaviin kustannuksiin kaupunkimatkallaan. Ne koostuivat hovioikeuden vetorahasta, asianajajan palkkioista, asiakirjojen kirjoittamisesta, hovioikeuden virkamiesten juomarahoista ja talonpojan omista majoituskustannuksista. Ajettava asia koettiin tärkeäksi, sillä muuten he eivät olisi olleet valmiita maksamaan jopa usean vuoden verojensa suuruisia summia saadakseen mieleisensä ratkaisun asialleen.

Siten esimerkiksi hovioikeudessa toiminut prokuraattori eli hovioikeuden asianajaja Johan Persson Aalman vaati huhtikuussa 1670 Sulkavan pitäjän Erik Mattsson Heikkoriselta 101 taalaria, joka koostui 50 taalarin asianajopalkkiosta, hovioikeuden tuomion lunastamiseen ja hovioikeuden palvelijoille annetuista rahoista sekä köyhäinlippaaseen laitetusta rahoista 12 taalaria, tuomion vahvistamisesta 15 taalaria, toisesta tuomiosta 20 taalaria, matkarahoista 1:16 taalaria ja lainasta 3 taalaria. Talollinen tunnusti velan.

Talonpojat palkkasivat myös muita turkulaisia kuin varsinaisia asianajajia hoitamaan asioitaan hovioikeudessa. Esimerkiksi iisalmelainen talonpoika Petter Pålsson sai maaliskuussa 1681 Turun kämnerioikeudessa tuomion, jonka mukaan porvari Johan Henrikssonin leski Sara Markusdotter tuomittiin maksamaan Petterille 13 kuparitaalaria. Saran mies oli luvannut eläessään lunastaa talonpojan hänelle antamalla rahoilla asiakirjat hovioikeudesta, mutta ei ollut tehnyt niin, vaan Petterin oli tultava itse Turkuun lunastamaan ne.

Turkuun saapuneet talonpojat joutuivat usein odottamaan jopa viikkoja asiansa käsittelyn valmistumista hovioikeudessa. He majoittuivat mahdollisesti jo aikaisemmilta kaupunkimatkoilta tuttujen porvareiden taloihin. Reessä kulki oma muona, joka valmistettiin porvarin tuvassa. Makuusija löytyi kylki kyljessä porvarin tuvan lattialta yhdessä muiden talonpoikien kanssa. Iltaa istuttiin porvarin luona tai jossakin kaupungin monista krouveista. Pitkään venähtänyt valvomien ja tavanomainen aamuryppy tai kaksi saivat mielen rohkeaksi, ja aiheutti joillekin talonpojista ongelmia.

Liiallinen alkoholin käyttö kaikui toisinaan myös hovioikeuden tiloissa humalaisissa riidoissa. Esimerkiksi porvari Jöran Kuta tuli maaliskuussa 1669 talollinen Thomas Johansson Tiusasen kanssa hovioikeuteen humalassa toimittamaan joitakin papereita talollisen puolesta prokuraattori Daniel Wernbergille. Kun asia viivästy, oli Kuta sanonut Wernbergin vaimolle, että hän antoi tälle huutia. Wernberg kuuli tämän ja meni ulos sekä antoi Kutalle kunnollisen korvapuustin. Jöran Kutan vaimo Valborg Henriksdotter esitti tätä väitettä vastaan talollinen Tiusasen antaman kirjallisen todistuksen. Sen mukaan Wernberg oli potkaissut Kutalle verisen silmän siitä syystä, että talollinen, joka oli pitkämatkainen, eikä voinut jäädä odottamaan hovioikeuden päätöstä, oli pyytänyt isäntäänsä Kutaa odottamaan sitä hovioikeudessa. Oikeuksiensa loukkaamisesta ja tulojen menetyksestä kiivastunut asianajaja Wernberg sai potkustaan 12 hopeamarkan sakon.

Jotkin talonpojista ennättivät solmia odotusaikana lämpimiä suhteita kaupunkilaistyttöihin. Siten Ruovedellä syntynyt piika Valborg Henriksdotter kertoi kämnerissä lokakuussa 1695 palvelleensa kaksi vuotta porvari Jöran Leipälällä. Kesällä 1694 taloon tuli viisi savolaista miestä, joilla oli juttu käsiteltävänä hovioikeudessa. Valborg ei tiennyt miesten kotipitäjää, mutta yksi heistä, Krister, oli tehnyt tuttavuutta hänen kanssaan syysmarkkinoiden aikaan. Mies oli kertonut, että hänellä oli kotona

vanha isä ja äiti, ja että hän nautti Valborgin ja vei tämän kotiinsa. Hän oli antanut Valborgille messinkisormuksen ja kaksi kuparitaalaria ja maannut hänet sitten viikon ajan Leipälän saunassa, jonne piika hiipi yöllä tuvasta makuusijaltaan.

Mies matkusti pois heti uudenvuoden 1695 jälkeen ja lupasi palata keväällä. Kun mies ei palannut ja Valborg tunsu pääsiäisen aikaan olevansa raskaana, matkusti hän Marttilan pitäjän Närpiön kylään, jossa hän synnytti poikalapsen torstaina Turun kesämarkkinoiden aikaan. Seuraavana lauantaina hän synnytti tyttölapsen, mutta molemmat syntyivät kuolleena. Tämän todistivat kirjallisesti viisi kunniallista vaimoa, jotka olivat olleet mukana hänen synnytyksissään. Leipälän vaimo Maria Jöransdotter sanoi ymmärtäneensä, että parilla oli touhunsu saunassa. Lisäksi Krister oli sanonut emännän kuullen aikovansa naida Valborgin ja tulevansa hakemaan tämän keväällä. Oikeus selvitti isäehdokkaan kotipaikan, sillä asian käsittely siirrettiin tässä vaiheessa maaseudun kihlakunnanoikeuteen.

Lähteinä Turun raastuvan- ja kämnerinoikeuden pöytäkirjat.

Veli Pekka Toropainen